

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Renata Navrátilová

ZÁKLADNÍ OČEKÁVÁNÍ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU OD NÁSTUPU DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité informační zdroje řádně citovala a uvedla v seznamu literatury.

V Stražisku dne 10. 3. 2015

.....
Renata Navrátilová

Děkuji především PhDr. Jitce Petrové, Ph.D.za odborné a ochotné vedení bakalářské práce a poskytnutí cenných rad.

Poděkování patří také učitelkám a dětem z mateřské školy Ptení za spolupráci při získávání potřebného materiálu pro praktickou část bakalářské práce.

V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu během studia na PdF UP v Olomouci.

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST	7
ÚVOD.....	8
1 PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ	9
1.1 Fyzický vývoj	9
1.2 Psychický vývoj	9
1.2.1 Motorika	10
1.2.2 Kresba	12
1.2.3 Řeč	13
1.2.4 Myšlení	13
1.2.5 Vnímání	14
1.3 Emocionální vývoj	14
1.4 Sociální vývoj	15
1.4.1 Dětská hra	15
2 SOUČASNÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA	17
2.1 Legislativní vymezení	17
2.2 Kurikulum	19
3 VSTUP DÍTĚTE DO ŠKOLY	22
3.1 Školní zralost	22
3.2 Zápis do školy	25
4 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	27
4.1 Fyzický vývoj	28

4.2 Psychický vývoj	28
4.2.1 Motorika	28
4.2.2 Kresba	28
4.2.3 Řeč	28
4.2.4 Myšlení	29
4.2.5 Vnímání	29
4.3 Emocionální vývoj	29
4.4 Sociální vývoj	30
4.4.1 Hra	31
5 SOCIÁLNÍ ROLE	32
5.1 Role školáka	32
5.2 Role žáka	32
5.3 Role spolužáka	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	34
6 POPIS PRŮZKUMU A POUŽITÉ METODY	35
6.1 Charakteristika mateřské školy	35
6.2 Respondent č. 1	36
6.3 Respondent č. 2	37
6.4 Respondent č. 3	38
6.5 Respondent č. 4	39
6.6 Respondent č. 5	39
6.7 Respondent č. 6	40

ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
SEZNAM PŘÍLOH	46

I. TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

Dítě je samostatná bytost, která vnímá a jedná skrze svůj vlastní svět. Samotný nástup do školy je pro dítě velkou změnou v jeho životě, musí se přizpůsobit požadavkům učitelů, najít své místo mezi svými spolužáky a adaptovat se v novém prostředí. Tím, co dítě samo očekává od školní docházky, se literatura zabývá pouze okrajově (např. Kutálková, 2000, 2010, Kreislerová, 2008, Beníšková, 2007, Matějček, 1995, 2005).

Téma bakalářské práce Základní očekávání dítěte předškolního věku od nástupu do základní školy bylo zvoleno z důvodu zjištění představ předškolního dítěte o škole, dění v ní a o své budoucí roli žáka. Pro učitele je důležité mít povědomí o tom, co dítě od školy očekává. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se bude dělit na pět hlavních kapitol. První kapitola Předškolní období se zaměřuje na celkový tělesný, psychický, emocionální a sociální vývoj dítěte. Tato kapitola se zabývá i rozvojem grafomotoriky, kresby, řeči, myšlení a vnímání, které úzce souvisí s přípravou dítěte na školu. V druhé kapitole Současná mateřská škola je popsáno legislativní vymezení mateřské školy a kurikulum, podle kterého mateřské školy pracují. Třetí kapitola Vstup dítěte do školy je věnována školní zralosti a připravenosti dítěte na školu a současně i stručně popisuje zápis do školy. Čtvrtá kapitola Mladší školní věk se zaměřuje na celkový tělesný, psychický, emocionální a sociální vývoj dítěte. Tato kapitola se zabývá i vývojem motoriky, kresby, řeči, myšlení a vnímání. Pátá kapitola Sociální role rozlišuje role dítěte podle významu.

Praktická část popisuje průběh a výsledky výzkumu. Základní výzkumnou otázkou bylo: Jakou představu má předškolní dítě o škole, o dění v ní a o svojí budoucí roli žáka?

1 Předškolní období

Celé předškolní období trvá od 3 let věku dítěte do nástupu do školy (tj. do 6 respektive 7 let věku). Tento věk bývá označován za „kouzelný svět dětství“, „věk otázek“, „věk mateřské školy“ nebo „první období vzdoru“. Vágnerová (2000) předškolní věk charakterizuje jako období na jehož začátku je první společenská emancipace dítěte a na jeho konci je výrazný krok do společnosti, kterým je nástup do školy.

Langmeier a Krejčířová (1998) definují předškolní období jako období od narození až po vstup do základní školy. Toto pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před zahájením jejich povinné školní docházky. Má ale i své zápory, protože svádí k tomu, aby se vývojové potřeby všech dětí ve věku do jejich šesti let srovnávaly.

1.1 Fyzický vývoj

V tomto období u dětí dochází ke zrychlení růstu dlouhých kostí a k výraznému přibývání svalové hmoty. Výška dětí se pohybuje v rozmezí 90 – 120cm, váha v rozmezí 15 – 25kg. Tímto růstem děti ztrácejí svoji typickou baculatost. V tomto věku se také zdokonalují pohybové funkce, děti vědomě ovládají své pohyby a utváří se obranyschopnost dítěte. Přestavba těla je pro děti velice psychicky i fyzicky náročná, proto je nesmírně důležitý pravidelný režim, to znamená pravidelný rytmus spánku, zdravá, pestrá a vyvážená strava a pravidelná pohybová aktivita. Na začátku předškolního období má již dítě všechny mléčné zuby a na jeho konci se zpravidla prořezávají první stálé zuby. Ztráta mléčných zubů začíná v 5 - 6 letech.

1.2 Psychický vývoj

Období předškolního věku je podle Eriksona věkem iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita a důsledkem sebeprosazení. Základním úkolem, je proto aktivitu rozvíjet a regulovat. *„Současné interakcionistické pojetí směřuje k tomu, že naše vrozené tendence (tedy výsledek evoluce) se vyvíjejí a utvářejí prostřednictvím zkušeností a že zážitky jsou vnímány a interpretovány pomocí vnitřních předpokladů. „(Svoboda, 2001, s. 24)*

1.2.1 Motorika

Motorické schopnosti využívá dítě každý den a prolínají se celým jeho vývojem. Proto by mezi hračkami dětí neměly chybět stavebnice, mozaiky, korálky na navlékání, plastelína, vystřihovánky, nůžky, pastelky, omalovánky apod.

Hrubá motorika

Za hrubou motoriku označujeme pohyby celého těla nebo jeho jednotlivých větších částí, hlavně paží a nohou. Dítě se skrze pohybové zkušenosti učí využívat své tělo cíleně a vědomě. Nejlepším prostředím pro získávání těchto zkušeností je pobyt na čerstvém vzduchu, zde dítě může přelézat překážky, lézt po stromech, přeskakovat kaluže, hrát míčové hry apod. Všechny tyto aktivity dítě zúročí při práci ve škole. Díky pohybu se dítě stává vyrovnanější a spokojenější a dokáže se ve škole lépe soustředit.

Jemná motorika

Za jemnou motoriku označujeme pohyby prstů. Jejich cílené používání je důležité při plnění každodenních úkolů. Na jejím zdokonalování se podílí jak manipulační činnosti, tak i kresba.

Vizuomotorika

Vizuomotorika je proces koordinace pohybů končetin a zraku. „Dobře rozvinutá vizuomotorika a grafomotorika jsou totiž podmínkou, podkladem pro psaní.“ (Bednářová, 2010, s. 3) Nejlépe úroveň vizuomotoriky posoudíme podle tzv. jednotažných cviků, kde je přesně dáno, kudy vede stopa. Dítě tak při obkreslování musí sledovat směr vedení čáry. Je důležité, aby dítě vedlo čáru plynule, bez přerušování a co nejpřesněji.

Grafomotorika

Grafomotorika je „soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní.“ (Průcha, 1995, s. 73) Psaní je základní dovedností, kterou se dítě bude ve škole učit. Proto je důležité, aby dítě bylo na tento úkon dostatečně připravené. Je třeba, aby dítě mělo správný úchop a prsty i klouby zápěstí, lokte a ramene byly pro psaní dostatečně uvolněné. Pokud dítě nedrží tužku správně, je třeba s ním správné držení trénovat, protože pokud se dítě naučí držet tužku špatně, těžko se tohoto návyku bude v budoucnu odnaučovat. Špatné držení tužky může vést až ke křečím v ruce, ruka se dříve unaví a únava se pak projevuje na kvalitě písma.

Nejlepší držení tužky je tzv. špetkový úchop - kdy tužku držíme mezi ukazovákem a palcem

asi 3cm od špičky tužky a lehce ji podpíráme prostředníčkem. Může se stát, že dítě bude mít problémy kam s ostatními prsty, proto je dobré aby jimi přidržovalo např. kuličku z papíru. V současnosti je na trhu velký výběr trojhranných tužek nebo i násadek na tužky, které správnému držení napomáhají. Špetkový úchop by mělo dítě používat nejen při psaní, ale i při hraní deskových her, kdy drží v ruce figurku.

„Psaní je velmi složitá kombinace manuální zručnosti, jemné motoriky, svalové a neurologické zralosti a schopnosti zrakového vnímání. Navíc musí dítě pochopit, že psát se dá jen jedním směrem (zleva doprava), že slovo tvoří spousty jednotlivých písmen, a ne jeden velký vzor, a že mírně odlišná kombinace stejných tvarů tvoří úplně jiné písmeno. Není tedy divu, že jen málo pětiletých dětí umí psát!“ (Woolfson, 2004, s. 82)

Ve škole děti začínají psát nejprve obyčejnou tužkou a až je jejich ruka dostatečně uvolněná a úchop tužky je správný, teprve pak přecházejí k peru.

Lateralita

Lateralita je úzce spojena s grafomotorikou. Před nástupem do školy by mělo být už zřejmé, která ruka dítěte je tou dominantní. Předpokládá se, že v současnosti je u nás asi 90% praváků a 10% leváků. Zajímavostí je, že leváků je více mezi chlapci než děvčaty. K posouzení lateralitě potřebujeme mít souhrn více informací. Tyto informace získáme z anamnézy dítěte,, z pozorování dítěte při záměrných i spontánních činnostech, při sebeobsluze, při kreslení a ze zkoušek lateralitě.

U některých dětí je určení lateralitě snadné, protože vždy používaly na psaní a kreslení jednu ruku více než druhou. Jsou ale děti, které při některých činnostech používají ruce obě nebo naopak některé činnosti vykonávají střídavě pravou a levou rukou. Vodítkem pro zjištění dominantnější ruky nám může být zjištění, kterou rukou dítě častěji kreslí. Může se však stát, že dítě ruce při kreslení střídá, proto ho necháme nakreslit jednoduchý obrázek např. sluníčko pravou rukou a potom stejný obrázek i rukou levou. Sledujeme, která ruka je při kreslení jistější, a která kresba je lepší. Pokud nám však ani tato vodítka při určování lateralitě nepomohou, tak je nutné poradit se s odborníky.

Setkat se však můžeme i s dětmi, u kterých se projevuje tzv. zkřížená lateralita. To znamená, že vedoucí ruka je pravá, vedoucí oko levé nebo naopak levá ruka, pravé oko. *„Znamená to, že dominance mozkových hemisfér je pro jednotlivé párové končetiny a oči jiná a že vedení nervových drah může být „složitější“.“ (Klégrová, 2003, s. 24.)* U těchto dětí se pravolevá

orientace vyvíjí pomaleji a může i déle trvat než se naučí rozlišovat zrcadlově obrácené tvary. Tyto děti mohou mít problém při opisování textu nebo při čtení podobných písmenek *b* a *d*. S takovým dítětem můžeme laterálnímu posilovat např. tleskáním do kříže.

Existuje i zjišťování dominantní nohy, to však používáme jen tehdy, pokud se domníváme, že došlo u dítěte k přecvičování. Ruku přecvičit můžeme, ale nohu jen těžko. Dominanci nohy určujeme při sportu např. kterou nohou se dítě odráží při skoku, na které noze lépe udrží rovnováhu apod.

1.2.2 Kresba

Kresbou děti znázorňují své vidění okolního světa a zároveň zapojují i svoji fantazii.

Kolem třetího roku dítě kreslí převážně tzv. hlavonožce a je úplně jedno, jestli kreslí maminku nebo tatínka. Postava má pouze obličej a z něj čouhají dlouhé nohy. Většinou mají tyto obličej i oči, teprve později děti přimalovávají vlasy, nakonec pusy a nos. Až ve čtvrtém roce dokreslují k tělu i ruce a nakonec se dostane i na uši. Pokud dítě kreslí oblečenou postavu, většinou je průhledná. Nejprve dítě nakreslí ruce a nohy a teprve potom postavu oblékne do šatů, kalhot apod. Děti to zdůvodňují tím, že oblečení se přece obléká na tělo. Většina dětí předškolního věku kreslí postavu s krátkým tělem a dlouhýma nohama. Jako vysvětlení se nabízí, že děti postavy tak kreslí proto, že se na osobu dívají zespodu, proto ji vidí zkresleně. Kresba oblečeného člověka i se všemi náležitostmi co k němu patří je pro psychologa jednou ze známek školní zralosti. Dítě však musí kreslit postavu samo bez jakéhokoliv vedení nebo nápovědy. „*Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciální diagnostiku, diagnostiku osobnosti. Je nenásilnou cestou k dítěti, prostředkem k navázání kontaktu, uvolnění atmosféry, k poznání dítěte a k terapeutické intervenci*“ (Bednářová, Šmardová, 2006, s. 6). Kresbný projev se liší také podle toho, zda jej kreslil chlapec nebo dívka. Holčičky se většinou zaměřují na oči, vlasy a oblečení, ale ruce a nohy kreslí drobné, naopak chlapci kreslí nohy a ruce mohutné a dlouhé. Ke konci předškolního období se dětské kresby čím dál víc přibližují skutečnosti. Dítě tak kreslí to co vidí. To je důkazem nástupu fáze konkrétního logického myšlení.

1.2.3 Řeč

V předškolním období se řeč vyvíjí velmi rychle. Ve třech letech opakuje slova, postupně si však rozšiřuje slovní zásobu a v šesti letech je schopné mluvit v jednoduchých i rozvitých větách. Děti se učí mluvit prostřednictvím nápodoby verbálního projevu dospělých lidí s nimiž žijí a komunikují. V předškolním období jsou na úroveň řeči kladeny vyšší nároky. Dětská patlavost by měla pomalu ustupovat a před nástupem do školy by dítě už mělo všechna slova správně vyslovovat. Každé dítě se však vyvíjí jinak, proto se může stát, že se u některých dětí i nadále projevují drobné vady řeči. Takové děti musí využít služeb logopeda, který poradí různé cviky na zlepšení výslovnosti. Špatná výslovnost dětem ve škole vadí. „*Jestliže nemohou některé hlásky dobře vyslovit, mohou je špatně sluchově rozlišovat, což jim následně ztěžuje skládání a rozkládání slov a psaní při diktátu.*“ (Klégrová, 2003, s. 21)

Pro vývoj řeči je nejen důležité, kolika slovům dítě rozumí, ale hlavně kolik slov dokáže dítě při svém vyprávění použít. Děti se velmi rády učí různá říkadla, básničky a písničky, což nejen že rozvíjí jejich řeč, ale trénují si tak i paměť. V tomto období by už dítě mělo umět popsat své zážitky a pocity, vyprávět krátkou pohádku a mluvit gramaticky správně. Rozvoj řeči závisí nejen na vrozených dispozicích, ale i na kvalitě verbální stimulace.

1.2.4 Myšlení

Kolem čtyř let se myšlení dítěte dostává na vyšší úroveň, začíná uvažovat v celostních pojmech, zatímco v předchozím vývoji dítě používalo slova vázaná na konkrétní předměty. Piaget (1997) prováděl u dětí pokus se skleničkami korálků. Dvě skleničky stejného tvaru si dítě samo naplní stejným množstvím korálků. Přesypeme-li však korálky z jedné skleničky do skleničky užší než byla ta původní, tak pětileté dítě bude tvrdit, že v nové skleničce je korálků více, protože je vyšší nebo že je jich méně, protože je tenčí, v obou případech bude tvrdit, že se celek nezachoval. Dítě, které tvrdí, že je korálků více, tak centruje své myšlení na výšku a nepřihlíží k šířce. Kdybychom přesypávali do stále tenčích skleniček, tak by nakonec prohlásilo, že je jich méně, protože je to tenké. V tomto okamžiku by centrovalo svoji pozornost k šířce, ale usuzovat současně o výšce i šířce zatím nedovede. Jakmile začne usuzovat o obou dimenzích zároveň, dostane se na práh logických operací, k tomu dochází zpravidla v šesti až sedmi letech.

1.2.5 Vnímání

Vnímání patří mezi důležité procesy pro dítě předškolního věku. Dítě se v tomto období více zajímá o detaily, snaží se přijít na kloub věcem - tj. co je uvnitř, co a proč to dělá. Proto pokud dítě rozebere hračku dříve než si s ní začne hrát, neznamená to, že ji chce zničit, ale zkoumá co je uvnitř. Díky hračkám, jako je např. Lego, puzzle apod. se dítě učí analýze celku v části a syntéze částí v celek, obojí bude dítě potřebovat v 1. třídě, až se bude učit číst.

Mezi pátým a šestým rokem už dítě pozná skoro všechny barvy, rozezná barevné odstíny. Zdokonaluje se i sluchové vnímání. Je důležité, aby se dítě naučilo rozkládat sluchem zachycené zvukové celky v části a zpětně je zase skládat, aby ve škole mohlo rozkládat slova na slabiky a hlásky a psát podle diktátu. Většina dětí v 6. letech dokáže sluchem rozlišit slova, která se liší i pouze jednou hláskou.

Při vnímání prostoru, dítě ještě nedokáže odhadnout vzdálenost. Časem se dítě nezabývá, žije přítomností a hodiny, týdny a měsíce se mu zdají delší než dospělým.

1.3 Emocionální vývoj

Citový život dětí tohoto vývojového období je stále bohatší a začíná se objevovat tzv. sociální citění. U dětí se objevuje cit kamarádství, soucit, ale i žárlivost, závist a škodolibost. U některých dětí může ještě přetrvávat tzv. období vzdoru. *„Období vzdoru má ve vývojové psychologii skoro takové místo jako později puberta. Přichází totiž skoro s touž pravidelností a jen málokterá rodina může říct, že nic takového u svého dítěte nepozorovala.“ (Matějček, 2005, str. 125).* Dítě se nevzteká jen z nějakého rozmaru nebo pro své potěšení, ale proto že tak reaguje na konfliktní situaci, např. něco zajímavého vykonávalo a muselo toho nechat, tyto zlostné záchvaty jsou však naštěstí zkratkovité.

Potřeba citového vyžití je jednou ze základních lidských potřeb. U dítěte se projevuje potřebou někomu náležet, touhou po bezpečí, potřebou být chráněn, mít někoho komu si může postěžovat. Uspokojení této potřeby dává pocit životní jistoty, a proto je základem životní harmonie a životní radosti. Není-li tato potřeba respektována a uspokojena, může dojít k tzv. emoční deprivaci – citovému strádání.

„S citovým vývojem úzce souvisí i první chápání základních morálních kvalit, co je dobré a co špatné. V pochopení má výchovný význam hra (potrestání zla, odměnění dobrých skutků).“ (Vágnerová, 2000, s.176)

1.4 Sociální vývoj

Socializace dětí probíhá hlavně v rodině. Rodina je místo, kde se dítě učí pravidlům podle kterých se lidé řídí, připravuje se na kontakt s jinými lidmi a zároveň je to místo, ze kterého se dítě vydává objevovat svět. Rodina je pro dítě jistotou, kam se může stáhnout setká-li se s něčím neznámým. Děti v útlém věku si mohou dovolit skoro vše, neočekává se od nich, že budou poslouchat příkazy rodičů, ani že budou příliš samostatní. Až později se po dítěti vyžaduje, aby své chování přizpůsobilo způsobům dané společnosti. Období shovívavosti se tak postupně přeměňuje na období socializace.

Socializace je celoživotní proces a je pro něj důležitá interakce dítěte s ostatními lidmi. Dítě se od narození pohybuje v prostředí dospělých, ale pro jeho zdravý sociální vývoj jsou důležité i vztahy s vrstevníky. *„Každé dítě by mělo mít v předškolním věku příležitost ke styku s druhými dětmi, ať už v institucionální podobě ve školce, nebo jinak. Jen v jejich společnosti se učí způsobům chování, které budou později tolik důležité“.* (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 96)

1.4.1 Dětská hra

Hra je hlavní činností, ve které probíhá proces socializace. Každé dítě si rádo hraje, proto je hra i hlavní činností dítěte předškolního věku. Dítě je tím, kdo rozhoduje o tom jak, kdy a s čím si bude hrát. Hra je proto činnost, která je dobrovolná, spontánní a navozuje v dítěti pocit volnosti. Dítě má ze hry radost a potěšení, proto je pro něj nejcennější její průběh a ne výsledek. Prostřednictvím hry dítě vyjadřuje vztah k okolnímu světu a osvojuje si dovednosti užitečné pro život. *„Tvůrčí, obsahově bohatá hra v týmové spolupráci s vrstevnickými partnery je základ pro tvořivé originální myšlení a jednání, a v tom je ničím nenahraditelná.“* (Kořátková, 2008, s. 48)

Některé hry cvičí jednotlivé oblasti, které jsou důležité pro školní zralost. Hlavně hry se sociálními rolemi. Děti se stále snaží napodobovat dospělé a převážně své rodiče, kteří jsou s dítětem nejčastěji. Svět dospělých je pro ně velmi zajímavý a touhou dětí je zacházet právě s předměty dospělých, např. řídit auto, péct vánoční cukroví apod. Proto hledá cestu, jak svoji touhu uskutečnit a touto cestou je právě námětová hra, která touhu dítěte uspokojí. Děti si hrají na maminku a na tatínka, na paní doktorku a nemocné, na paní učitelku a žáky aj. Cvičí si tak role a situace, které se vyskytují v běžném životě, ale ony sami je zastávat nemohou.

Právě tyto hry umožňují dětem, aby si roli vyzkoušely a až se dostanou do podobné situace, budou se v ní cítit jistější.

Další hry vyžadují dodržování pravidel. Pokud děti hrají tyto hry, musí dodržovat jistá pravidla, jinak by hra ztratila smysl. U předškolních dětí jsou pravidla her volnější, ale s věkem se stávají pevnější. Jestliže dítě chápe nutnost pravidla dodržovat, cvičí si tak vzájemnou komunikaci s ostatními. Učí se vyrovnat se s úspěchem či neúspěchem, jednat sám za sebe, brát ohled na ostatní.

Důležité jsou však i hry pohybové a sportovní, které cvičí obratnost, zdatnost, hrubou a jemnou motoriku. Pro cvičení jemné motoriky je vhodné kreslení, vymalovávání, modelování, navlékání korálek apod. Pro rozvoj hrubé motoriky jsou vhodné různé poskoky, běh, lezení apod.

Nesmíme zapomenout ani na řeč a paměť, kterou si děti cvičí ve slovních hrách. Sem patří básničky, písničky, hádanky, tichá pošta, „všechno lítá, co peří má“ aj. Starší děti už zvládnou slovní fotbal nebo vymyšlení slov, které začínají na stejné písmeno. Zrakovou paměť a rozeznávání tvarů si děti procvičí např. při hře pexeso. Skládáním puzzle si děti cvičí tvarovou a obrazovou představivost.

V současnosti už téměř vymizely hry našeho dětství, jako je cvrnkání kuliček, školka přes švihadlo nebo s míčem, skákání přes gumu. Děti si tak procvičovaly nejen obratnost, ale i pozornost, počítání, koordinaci pohybu, zraku a hmatu.

„Někteří autoři speciálních nápravných programů pro děti s poruchami učení se dokonce domnívají, že mnoho obtíží u dětí vzniká právě tím, že se tyto hry přestaly hrát. Děti ztratily možnost přirozeným způsobem některé funkce procvičovat.“ (Klégrová, 2003, s. 29)

2 Současná mateřská škola

Mateřská škola je předškolní zařízení pro děti ve věku od 3 do 6let, v případě odkladu školní docházky do 7 let. Nástup dítěte do mateřské školy patří mezi etapy života dítěte. Cílem mateřské školy není, aby dítě bylo trénováno na školu, naopak cílem mateřské školy je snaha vychovat z dítěte společně s rodiči sebevědomého človíčka, který by se ke svému okolí choval s citem a ohleduplností. Mateřská škola podporuje a posiluje všestranný rozvoj dítěte a jeho touhu něčemu se naučit. Je důležité, aby i rodiče si uvědomili, že je pro dítě důležité vést jej k samostatnosti. Pokud rodiče budou za dítě vše vykonávat sami např. oblékat ho, krmit apod., může se stát, že z dítěte vyroste malý vyděrač, který se bude snažit za každou cenu prosadit svou.

2.1 Legislativní vymezení

Mateřská škola představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Podle školského zákona poskytují mateřské školy veřejnou službu a legislativně jsou zakotveny v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy.

Zákon 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se výchova a vzdělávání uskutečňuje. Vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.

Předškolním vzděláváním se zabývá druhá část školského zákona.

Paragraf 33 školského zákona definuje cíle předškolního vzdělávání a § 34 a § 35 vymezuje organizaci předškolního vzdělávání. Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let, přičemž přednostně jsou přijímány děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. K předškolnímu vzdělávání může být dítě přijato i v průběhu školního rok. O přijetí dítěte do mateřské školy, popř. o stanovení zkušebního pobytu dítěte, jehož délka nesmí přesáhnout 3 měsíce, rozhoduje ředitel mateřské školy. Ředitel mateřské školy určuje po dohodě se zřizovatelem termín, dobu a místo pro podání

žádostí o přijetí dětí k předškolnímu vzdělávání pro následující školní rok.

Paragraf 35 školského zákona umožňuje řediteli mateřské školy rozhodnout o ukončení předškolního vzdělávání dítěte a to vždy po předchozím písemném upozornění zákonného zástupce dítěte (Zákon 561/2004 Sb.).

Vyhláška MŠMT č. 43 ze dne 9. února 2006 o předškolním vzdělávání, kterou se mění vyhláška MŠMT č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání v § 1 vymezuje podrobnosti o podmínkách provozu mateřské školy. Mateřskou školu je možné zřizovat s celodenním, polodenním a internátním provozem, přičemž v mateřské škole s celodenním provozem lze zřídit třídy s polodenním nebo internátním provozem.

Paragraf 1a. definuje podrobnosti o organizaci MŠ. Školní rok se zahajuje 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku. Předškolní vzdělávání je rozděleno na tři ročníky, přičemž do jedné třídy mohou být zařazeny děti z různých ročníků. MŠ má možnost organizovat zotavovací pobyty dětí ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušování vzdělávání, školní výlety a různé akce, které souvisí s výchovně vzdělávací činností školy. Ředitel MŠ stanoví po dohodě se zákonným zástupcem dítěte dny docházky a délku pobytu dítěte v MŠ.

Paragraf 2 vymezuje počty přijatých dětí ve třídách MŠ. Třída MŠ se naplňuje do počtu 24 dětí, třída, ve které jsou zařazeny děti se zdravotním postižením do počtu 19 dětí.

Paragraf 3 řeší problematiku přerušování nebo omezení provozu MŠ. Ředitel MŠ ve spolupráci se zřizovatelem má pravomoc omezit nebo přerušit provoz MŠ v měsíci červenci nebo srpnu, popř. v obou měsících. Ředitel současně projedná s řediteli jiných mateřských škol v obci možnosti a podmínky umístění dětí v jiných MŠ v době omezení nebo přerušování provozu. Při závažných důvodech (organizační a technické příčiny) může ředitel MŠ po projednání se zřizovatelem omezit nebo přerušit provoz MŠ i v jiném období než červenci a srpnu.

Paragraf 4 se zabývá stravováním dětí v MŠ. Organizace a rozsah školního stravování a úplata za školní stravování se řídí vyhláškou č. 107/2005 Sb., o školním stravování.

Paragraf 5 vymezuje péči o bezpečnost a zdraví dětí. Pedagogický pracovník zodpovídá za dítě od doby, kdy jej převezme od zákonného zástupce nebo jím pověřené osoby,

až do doby, než jej předá zákonnému zástupci nebo jím pověřené osobě. Při pobytu mimo území MŠ stanoví ředitel MŠ počet pedagogických pracovníků na počty dětí. V běžných třídách 20 dětí na jednoho pedagogického pracovníka, 12 dětí na jednoho pedagogického pracovníka ve třídách, kde jsou zařazeny děti se zdravotním postižením. Ve výjimečných případech může ředitel MŠ zvýšit počty dětí na jednoho pedagogického pracovníka, musí však určit k zajištění bezpečnosti dětí dalšího pedagogického pracovníka, popř. jinou zletilou osobu, která je způsobilá k právním úkonům a která je v pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost MŠ.

Paragraf 6 definuje úplatu za předškolní vzdělávání v MŠ, kterou zřizuje stát, kraj obec nebo svazek obcí. Ředitel MŠ určí měsíční výši úplaty za předškolní vzdělávání na období školního roku a zveřejní ji na příslušném místě MŠ nejpozději do 30. června následujícího kalendářního roku. Měsíční výše úplaty nesmí přesáhnout 50% skutečných průměrných neinvestičních nákladů právnické osoby vykonávající činnost MŠ, které připadají na předškolní vzdělávání dítěte v MŠ v uplynulém kalendářním roce. Osvobozen od úplaty je zákonný zástupce dítěte, který pobírá sociální příspěvek, nebo fyzická osoba, která osobně o dítě pečuje a pobírá z tohoto důvodu dávky péčovské péče (Vyhláška 43/2006 Sb.).

2.2 Kurikulum

Předškolní vzdělávání představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Hlavní podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku vymezuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání představuje kurikulární dokument. Vymezuje cíle, obsah a jednotlivé oblasti vzdělávání předškolních dětí. Popisuje i vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných. Hlavním úkolem předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a zabezpečit dítěti dostatek podnětů k aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho důležitým úkolem je podpora individuálních rozvojových možností každého dítěte a úkol diagnostický, zejména u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla

při vzdělávání dětí v plné míře respektována. V předškolním vzdělávání je nutné uplatnění metod prožitkového a kooperativního učení hrou, využití činností založených na přímých zážitcích dítěte a situačního učení. Vzdělávání by mělo probíhat na základě integrovaných bloků, které vycházejí ze života dítěte a spontánní a řízení aktivity by měly být v rovnováze.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání stanovuje cíle v podobě záměrů (to jsou rámcové a dílčí cíle) a cíle v podobě výstupů (klíčové kompetence a dílčí výstupy). Tyto kategorie na sebe navazují a vytváří ucelený systém. Klíčové kompetence jsou vyjádřeny jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro rozvoj a uplatnění každého jedince. Pro předškolní vzdělávání jsou za klíčové považovány kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské. K naplnění klíčových kompetencí, by mělo směřovat veškeré vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání má vzdělávací obsah uspořádaný do pěti oblastí, které se vzájemně prolínají.

1. Dítě a jeho tělo

Záměrem této oblasti je stimulace a podpora růstu, fyzické pohody, zlepšení tělesné zdatnosti, rozvoj manipulačních a pohybových dovedností, učení dětí sebeobsluhy a vedení dětí ke zdravým životním návykům a postojům.

2. Dítě a jeho psychika

Záměrem této oblasti je podporovat u dětí duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost, rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, citů, vůle, sebevyjádření a kreativity, stimulaci osvojování vzdělávacích dovedností a povzbuzování v dalším poznávání a učení.

3. Dítě a ten druhý

Záměrem této oblasti je hlavně podpora utváření vztahů k jiným dětem nebo dospělým, posilování a obohacování jejich vzájemné komunikace a zajištění pohody těchto vztahů.

4. Dítě a společnost

Záměrem této oblasti je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními. Dítě poznává materiální i duchovní hodnoty, svět kultury a umění a naučí se osvojovat potřebné dovednosti a návyky k utváření společenské pohody.

5. Dítě a svět

Záměrem této oblasti je, aby dítě získalo základní povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvoření odpovědného postoje k životnímu prostředí (RVP PV 2004).

3 Vstup dítěte do školy

Každé dítě je jiné, některé při vstupu do školy zná písmenka, jiné zná všechna domácí zvířata, umí brát ohledy na druhé nebo se dokáže dobře orientovat v dopravních prostředcích atd. „Čím více zážitků a zkušeností dítě získá před nástupem do školy, tím snažší mu bude později připadat učení ve škole.“ (Ebbert, 2011, s. 19)

Pro většinu dětí je vstup do školy velkou zátěží. Zvláště pro děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu, je tato situace velmi stresová. Ocitnou se v neznámém prostředí s neznámými dětmi, jsou nuceni poslouchat úplně cizího člověka a musí se delší dobu obejít bez rodičů. I pro děti, které navštěvovaly mateřskou školu je vstup do školy náhlou změnou, organizace dne ve škole se výrazně liší od organizace dne v mateřské škole. Po dětech se požaduje, aby se soustředily na výuku, seděly v lavici a byly ukázněné. Ne všechny děti si uvědomují důvod, proč by se měly učit.

Na děti je v dnešní škole kladeno čím dál více nároků a je stále dost dětí, které se nové situaci nedokáží přizpůsobit. Otázkou připravenosti dítěte na školu se zabýval už Jan Amos Komenský, v současnosti by však jeho kritéria byla velmi obecná.

3.1 Školní zralost

„Školní zralost chápeme jako způsobilost dítěte začlenit se do školního vyučování, která vychází ze stavu jeho fyzických, zdravotních a mentálních předpokladů, tj. z kvality myšlenkových operací, úrovně vyjadřování, schopnosti soustředit se s aktivní pozorností a odpovídajícím reagováním.“ (Kořátková, 2008, str. 114). Zjednodušeně můžeme říct, že školní zralost znamená připravenost dítěte na vstup do první třídy. Verecká (2002) se ve své knize zabývá otázkou školní zralosti dítěte, kde naznačuje, že poznání zralosti dítěte je daleko těžší než poznání zralosti u ovoce. U ovoce či zeleniny stačí, pokud mají správnou velikost, barvu nebo chuť, ale určit zralost u dítěte je daleko složitější.

Kolem šestého roku vývoj dítěte vytváří předpoklady pro vzdělávání. Všechny děti však nejsou stejné a i vývoj u každého dítěte probíhá jinak. Proto ne všechny děti budou při nástupu do školy na stejné úrovni. V jedné třídě se proto setkají děti, které se narodily na podzim předcházejícího roku s dětmi narozenými na jaře nebo v létě. Věkový a vývojový rozdíl mezi těmito dětmi je až jeden rok. Tzn. že děti narozené blíže datu nástupu do školy, budou za sebou mít i kratší vývojové období, během kterého se jednotlivé složky připravují

na práci ve škole. Psychologové se proto snaží najít taková kritéria, která by pomohla určit, zda dítě má či nemá předpoklady pro vstup do školy.

Pro školní zralost je důležité:

Biologické zrání

Podmínkou každého učení je dosažení určitého stupně zrání centrálního nervového systému. Zrání CNS ovlivňuje manuální zručnost, rozvoj motoriky, lateralita ruky a zároveň je předpokladem pro rozvoj sluchové a zrakové percepce.

Zraková percepce - součástí školní zralosti je schopnost rozlišovat podobné obrázky, tvary, písmena apod., která mohou být různě obrácená. Nezralé děti mají tuto schopnost nižší, proto si často pletou podobná písmena, jako je např. písmeno b a d. Školsky zralé děti dokáží pozorovat obrázek jako celek složený z detailů, mezi nimiž je nějaká vazba. Nezralé děti naopak při prohlížení přeskakují z místa na místo, což znamená, že nedokáží pohyb očí zkoordinovat a zaměřit se jen na tu část, kterou potřebují (např. řádek v knize).

Sluchová percepce - vyvíjí se rychleji než zraková. Většina dětí v 6 letech dokáže rozlišit slyšené hlásky. Většina lidí vnímá řeč levou hemisférou, zatímco vnímání jednotlivých hlásek, zajišťuje pravá hemisféra. „*Pro úspěšnost ve škole je potřebná koordinace činnosti obou hemisfér.*“ (Vágnerová, 2000, s. 139). Děti, které se učí číst a psát, vnímají písmena jako obyčejné tvary - zapojují pravou hemisféru. Jakmile však začnou chápat smysl toho, co píšou a čtou, začne se zapojovat levá hemisféra. Ve škole proto musí využívat činnosti obou hemisfér, což je velmi obtížné.

Biologické zrání je závislé hlavně na věku a pak na individuálních vlastnostech každého jedince. Každý školský systém dané země má určený věk dětí pro vstup do školy. V České republice je povinná školní docházka stanovena pro děti, které dosáhly šesti let do 1. září. Na základě odborného psychologického vyšetření může škola vyhovět přání rodičů a přijmout i mladší děti, tzn. pokud děti dosáhnou šesti let v období od 1. září do 31. prosince. Úspěch nebo neúspěch dítěte ve škole tak závisí nejen na věku dítěte a jeho biologické zralosti, ale i na jeho získaných zkušenostech a předškolním učení.

Připravenost dítěte na školu

„Školní připravenost bychom mohli definovat jako způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání. (Kořátková, 2008, s. 114). Pokud má dítě dobře zvládnout práci ve škole je třeba, aby bylo emočně vyzrálé, mělo pozitivní postoj ke škole a bylo motivováno pro školní práci. „ Úspěšný školní začátek závisí na celém dosavadním vývoji a musí zahrnovat čas nutný k biologickému zrání, stimulaci pro rozvoj schopností, které budou nutné pro zvládnutí učiva, i celkovou emoční a motivační přípravu na školu.“ (Leingmeier, 1998, s. 108,)

Dítě si vztah ke škole přináší už z rodiny. Pokud vyrůstá v rodině, kde se rodiče nadále vzdělávají, hodně čtou apod., tak i dítě si uvědomí, že vzdělání je důležité. Vyrůstá-li však v rodině, která vede nenáročný život (sleduje televizi apod.), dítě nabude dojmu, že vzdělání až tak důležité pro život není. *„Pokud dítě nechápe smysl školního vzdělávání, stává se pro ně škola zbytečnou povinností, kterou respektuje pouze formálně.“ (Vágnerová, 2000, s. 142.*

Pro dítě, které má zahájit povinnou školní docházku je nutná nejen jeho připravenost, ale i jeho vzhled.

Tělesná zralost

U tělesné zralosti se nejčastěji posuzuje výška a hmotnost dítěte. Bohužel tyto ukazatele mají malý význam se školní zralostí. Kolem šestého roku se proměňuje tělesná stavba dítěte, která úzce souvisí s ovládnutím těla. Dítě tak dokáže lépe koordinovat své pohyby, které se stávají přesnější a schopnější a i jeho mimika se stává kontrolovanější. K určení, zda u dítěte proběhla změna stavby těla sloužila tzv. „filipínská míra" - spočívala v tom, že dítě, které je zralé pro školu dokáže rukou nataženou přes hlavu dosáhnout na lalůček ucha na druhé straně hlavy.

Kognitivní zralost

Kognitivní zralost tj. oblast vnímání a myšlení. Kolem šestého roku dítěte dochází ke změnám v poznávací činnosti. V této době začíná dítě logicky myslet, i když jen při konkrétních činnostech. Začíná chápat pojmy: více, méně, stejně, větší, menší, je schopné vyjmout části z daného celku a opět je podle určitého hlediska složit. Rozvíjí se funkce sluchového a zrakového vnímání, dovede tak nyní diferencovat vizuální i zvukovou podobu slov

a rozkládat části určitých množin prvků, což je předpokladem pro úspěšný postup při učení čtení, psaní a počítání. Školní úspěch dítěte závisí i na dalších schopnostech, hlavně na jeho řeči, paměti i zásobě znalostí získaných v předškolním věku.

Emoční a motivační zralost

Citovou zralostí rozumíme kontrolu afektů a impulsů, která je přiměřená věku dítěte, a také je předpokladem kázně. S emoční zralostí souvisí i zralost motivační. Děti jsou v tomto období schopné dokončit započatý úkol, i když je pro ně únavný. Tato schopnost sebeovládání, kdy se dítě na čas vzdá svých potřeb za účelem splnění úkolu, chybí u dětí předčasně zařazených do školy a dětí mimořádně nadaných. Schopnost kdy dítě dokáže samostatně pracovat se vytváří postupně a někdy je v prvních letech školní docházky potřeba i pomoc rodičů. Úkoly by zpočátku měly být snadné a jejich náročnost by se měla postupně zvyšovat a odměnou za jejich uskutečnění by mělo být náležité uznání.

S emoční i motivační zralostí úzce souvisí i zralost sociální.

Sociální zralost

Sociální zralost vypovídá o tom, jak dítě dokáže komunikovat s dětmi i dospělými, zda je schopné se na čas odloučit od rodičů, řídit se pravidly školy a podřídit se cizí autoritě. Děti, které navštěvují mateřskou školu jsou v tomto ohledu více připravené tzv. jsou otrkanější než děti, které nastupují do školy přímo z rodiny. Dítě by mělo vědět jak požádat o pomoc, jak a kdy zdravit, tj. dospělým vždy vykat. Pokud dítě cizím lidem tyká, znamená to, že je sociálně nezralé.

Máme však i děti, které jsou plačtivé a úzkostlivé. U těchto dětí je zapotřebí podpory rodičů.

„Dnes již víme, že není dobré přemáhat strach dítěte násilím a za projevy úzkosti je odsuzovat.“ (Klégrová, 2003, s. 20)

3.2 Zápis do školy

Zápis do školy je povinný ze zákona a probíhá na všech školách v termínu od 15. ledna do 15. února. K zápisu se musí dostavit všechny děti, které v daném roce do 31.8. dovrší 6 let. Rodiče však mohou do školy zapsat i dítě, které dovrší šesti let do konce kalendářního roku. Někteří rodiče se snaží dětem prodloužit dětství tím, že se snaží, aby dítě mělo odklad školní docházky. Pokud však je dítě pro školu zralé, může se v mateřské škole začít nudit a to může

mít za následek i kázeňské problémy. Naopak u dětí, kteří ještě nedosáhly 6 let věku a jejichž rodiče usilují o to, aby nastoupily do základní školy může dojít k ztrátě sebevědomí, pokud budou muset být navráceny do mateřské školy.

Zápis tedy plní funkci nejen legislativní, ale i diagnostickou. Pomocí jednoduchých úkolů se u dítěte zjišťuje:

- zda zná své jméno, věk a adresu
- zda rozezná barvy
- zda dokáže pojmenovat základní geometrické tvary
- zda už dítě zná nějaká písmena, případně, zda se umí podepsat
- kvalita řeči – správná výslovnost všech hlásek, přednést básničku nebo zazpívat písničku
- početní představy - vyjmenovat číselnou řadu do 10, poznat více / méně
- orientace v prostoru i čase - nahoře /dole, včera / zítra...
- laterality - kterou rukou kreslí, kterou rukou bere věci apod.
- kresba - nakreslit člověka, obkreslit jednoduché tvary,
- chování u zápisu - jestli je úzkostné, nejisté

Není správné dítě před zápisem zbytečně stresovat, může stát, že dítě pak zápis bere jako zkoušku svého úspěchu nebo neúspěchu. „*Dítě pochopitelně neočekává, že by mohlo být neúspěšné, a proto příchod něčeho nového, tj. v našem případě školy, je spojen s radostným očekáváním.*“ (Klégrová, 2003, s. 11). Zápis do školy je pro dítě slavnostní okamžik, na který by se mělo těšit, znamená pro něj větší prestiž v očích kamarádů.

4 Mladší školní věk

Dítě se nachází na konci předškolního období a vstupuje do období, které je označováno jako mladší školní věk. Mladší školní věk začíná nástupem do školy, což je od 6 – 7 let do 8 – 9 let věku dítěte. Pro tento věk je typická změna životní situace a změny se projevují i ve vývoji. Kolem šestého roku dochází k rozsáhlým změnám a posunům ve vývoji. Nápadné je hlavně to, že k těmto změnám dochází v poměrně krátké době a relativně najednou. Langmeier a Krejčířová (1998) charakterizují toto období na dobu od 6 – 7 let, kdy dítě vstupuje do školy až do 11 – 12 let, kdy se začínají projevovat první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy.

4.1 Fyzický vývoj

Mladší školní věk zahrnuje zhruba prvních pět let docházky. Mezi 6 -10 rokem dochází ke zpomalení růstu do délky. Každý rok vyroste dítě průměrně asi o 5 - 6cm. Naopak dochází ke zvyšování hmotnosti dítěte, průměrně je to asi 2,5 - 3kg za rok. V tomto období stále pokračuje osifikace, kosti dětí jsou ale stále měkké, pružné a poddajné. Proto je důležité zabránit deformaci těla správným přístupem, tj. správné držení těla, nejednostrunné a nepřiměřené zatěžování apod.

V období mladšího školního věku dochází i k nárůstu svalové hmoty, a to především velkých svalů. V 8 letech tvoří svalstvo asi 27 % celkové hmotnosti těla. Naopak dýchací svaly ještě stále neukončily svůj vývoj a to znamená, že děti nedokážou hluboce dýchat a dochází tak k jejich předčasné únavě.

Na konci období mladšího školního věku se začínají objevovat znaky pohlavní diference. Rozdíly mezi chlapci a děvčaty jsou viditelné hlavně ve stavbě kostry a v rozvoji svalstva. Vágnerová (2000) toto období nazývá jako střední školní věk.

4.2 Psychický vývoj

Ve všech ohledech v průběhu celého mladšího školního období probíhá vývoj neustále ku předu. Jedná se hlavně o nepřetržitý kvalitativní vývoj a zdokonalování všech dovedností, schopností a poznatků o světě, ve kterém školák žije. Díky rozvoji poznatků, které dítě získává o sobě samém, se upevňuje charakter a roste osobnost dítěte.

4.2.1 Motorika

Během tohoto celého období dochází ke zlepšení hrubé i jemné motoriky, koordinace vizuomotoriky se zpřesňuje. Oproti předškolnímu období se pohyby dítěte stávají koordinovanější, rychlejší a účelnější. U dítěte se projevuje zvýšený zájem o pohybové hry a sport. „Závisí na tom však i zlepšený výkon při psaní a kreslení.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s.117). Pohyb při praktických činnostech nejdříve vychází z ramenního a loketního kloubu, až postupným cvičením je pohyb veden zápěstím a prsty.

4.2.2 Kresba

Mezi sedmým a dvanáctým rokem, se v kresbě zpravidla objevuje „vizuální realismus“. To, kdy tato změna v kresbě nastoupí, záleží na mnoha faktorech – mentální úrovni, sociálním a kulturním prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a nakonec také na emoční zralosti. Děti v tomto věku už kreslí skutečnost, tedy to co vidí a jejich vidění světa je objektivnější. Dokáží kreslit i podle předlohy, ale to neznamená, že už nepoužívají při kreslení fantazii. „Po tomto stadiu, které většinou trvá do 12 let, nastupuje poslední stadium – zobrazování v prostoru. Dětské kresby jsou v tomto období vyumělkovanější a propracovanější.“ (Davidov, 2001, s.27).

4.2.3 Řeč

Řeč napomáhá pamatování, a proto je základním předpokladem úspěšného školního učení. Ve školním období se zvyšuje slovní zásoba, dítě začíná tvořit různě dlouhá a složitá souvětí a užívá i gramatická pravidla mateřského jazyka. Vývoj řeči v tomto období je proto ovlivněn i formálním učením ve škole. Podle hrubých odhadů v tomto období dítě zná průměrně asi 20 000 slov. Dítě se nejen učí nová slova, ale poznává i nové významy slov, které už umí. Další růst slovní zásoby je pomalý a závisí na vnějších podmínkách. „Děti při mluvení formulují různé způsoby myšlení. Čím častěji své myšlenky opakují, tím lépe si dokážou postup řešení představit a osvojit.“ (Ebbert, 2011, s. 95).

Mezi dětmi, které vstupují do školy, jsou velké rozdíly ve slovní zásobě a i ve skladbě řeči. Některé děti nemají problémy se spisovným jazykem, protože jej znají z domova. Jsou však i děti, které v rodinách používají jiný způsob verbální komunikace, a proto je pro ně osvojování látky složitější. Jsou to většinou děti ze sociálně slabých rodin nebo děti přistěhovalců, které mají odlišný mateřský jazyk (Langmeier, Krejčířová, 1998).

4.2.4 Myšlení

Ve školním věku se paměť stává stabilnější a to jak paměť krátkodobá, tak i dlouhodobá. Dochází ke zlepšování paměti, které je podmíněné bohatostí osvojených znalostí, které dítě využívá k propojení s novými znalostmi. Současně však dítě začíná samo využívat různých paměťových postupů, např. opakování – dítě si neustále učivo opakuje, dokud si jej nezapamatuje. S přibývajícím věkem přibývá i postupů zapamatování, např. užívání pomůcek, logická organizace apod. Piaget (1997) tento věk nazývá fází konkrétních logických operací. Pro školní děti je lepší, pokud si mohou informace, které jim učitel sděluje samostatně ověřit.

„Rozvoj logických operací se projevuje změnou způsobu manipulace se znaky a symboly.“ (Vágnerová, 2000, s. 152). Takové dítě dokáže z písmen poskládat slovo nebo naopak slovo rozložit na hlásky a slabiky. Pokud dítě dostane 5 kostek, chápe, že jejich počet je stále stejný, ať už leží vedle sebe, na sobě nebo jsou dál od sebe. Chápe, že se mění jejich pozice a ne počet. Logické operace se rozvíjejí učením.

4.2.5 Vnímání

Langmeier a Krejčířová (1998) popisují vnímání, jako psychický akt, na kterém jsou zúčastněny všechny složky osobnosti člověka a to jeho postoje, očekávání, soustředěnost, vytrvalost, zkušenosti i již rozvinuté schopnosti.

Ve školním věku je dítě pozornější, vytrvalejší a snaží se všechno důkladně prozkoumat. Školák nevnímá věci jako celek, ale prozkoumává je po částech, až do drobných detailů, snaží se hledat jejich vzájemné souvislosti. Pokud má školák z obrázků sestavit příběh, bude napřed uvažovat o čem příběh je. Předškolák by pracoval spíše metodou pokus / omyl, tzn., že by kartičky skládal tak dlouho, dokud by jej to bavilo, nebo dokud by si nemyslel, že to má poskládané správně. Vnímání školáka se tak postupně stává pozorováním.

4.3 Emocionální vývoj

Emoční kompetence má velký vliv na úspěšnost dítěte nejen ve společnosti, ale v jiných oblastech.

„Školní děti s dobrou emoční kompetencí jsou si dobře vědomy vlastních pocitů i emocí druhých lidí, vyjadřují své prožitky přiměřeným způsobem a jsou schopny své pocity kontrolovat a regulovat podle okamžité situace tak, aby to zvládnutí přítomného problému usnadnilo.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s.129).

Se vstupem dítěte do školy výrazně postupuje začlenění dítěte do lidského společenství. Významnými osobami, podle nichž se dítě učí různým způsobům chování, už nejsou jen rodiče, ale přistupují k nim stále více učitelé a spolužáci. Emoční vývoj a schopnost seberegulace v průběhu školní docházky rychle narůstá. "

Děti školního věku dokáží vidět svět i z pohledu druhých, dovedou odhadnout, jak jejich chování vnímají ostatní. Dá se říct, že až v tomto věku děti mají užitek ze zpětné vazby, kterou jim ostatní lidé dávají.

4.4 Sociální vývoj

Dítě se dostává do nového kolektivu, ve kterém se učí a poznává sociální chování, jako je pomoc slabším, spolupráce, ale i soupeřivost. Dítě se učí porozumět různým názorům, přáním a potřebám ostatních dětí, diferencuje se tedy jeho schopnost sociálního porozumění a seberegulace. V souvislosti s rozvojem sociální kontroly a hodnotové orientace se dítě postupně odpoutává od morálky, kterou dospělí určovali zákazy a příkazy a začíná si samo určovat, co je a co není správné, jak a proč se v daných situacích zachová, bez ohledu na autoritu dospělého.

Upevňují se i sexuální role, děti poznávají, že je očekáváno jiné chování od chlapců a jiné chování od dívek. Z různých rolí, které dítě přijímá, i ze svého postavení ve skupině vrstevníků si dítě osvojuje i uvědomělejší sebepojetí a sebehodnocení. Už malí školáci si uvědomují svůj úspěch nebo neúspěch, ať už ve školních výsledcích nebo v oblíbenosti ve třídním kolektivu. Langmeier a Krejčířová (1998) uvádějí, že sebepojetí a sebehodnocení dítěte je otázkou individuální, na které se ale opět velkou mírou podílí rodina a její přístup k dítěti.

4.3.1 Hra

Hra byla v předškolním období nejdůležitější činností pro poznávání světa a začlenění do společnosti lidí. V tomto období k ní přibývá i práce. Samozřejmě si dítě hraje i ve školním věku, protože hra je stále důležitá pro zdravý vývoj osobnosti. Forma hry se sice podobá předškolnímu období, ale její projevy jsou bohatší a diferencovanější. Dítě se snaží dosáhnout úspěchu, hlavně ve společenských hrách. Čím dál více se začíná zajímat o hry se složitějšími pravidly, např. dáma, mlýn, karetní hry apod. *„Hra a práce stojí od této doby vedle sebe jako odlišné činnosti se zvláštním zaměřením.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s.137).*

Hra dětí školního věku se liší i podle pohlaví. Chlapci v 6-ti letech mají pravou mozkovou hemisféru specializovanou pro prostorové podněty, tzn., že roste jejich zájem o stavebnice, technické hračky apod., u dívek k této specializaci nedochází. Chlapci mají na základní škole výhodu v učení, kde se vyžaduje činnost jen jedné hemisféry, dívky zase mají výhodu tam, kde musí obě hemisféry spolupracovat, těchto úkolů je ve škole většina. Chlapci jsou proto oslabeni“ na základní škole, ale zlepšují se na střední a vysoké škole, kdežto u dívek je to opačně.

5 Sociální role

Sociální role je soubor očekávání na chování konkrétního jedince ze strany okolí, které je spojeno s jeho současným postavením v dané skupině. Podstatou je, aby chování a jednání dítěte bylo v souladu s normami života ve škole. Ve škole se dítě setkává se životem dospělých, ve kterém musí obstát, proto se mohou některé děti z počátku cítit nejistě.

5.1 Role školáka

S nástupem do první třídy dítě přijímá novou životní roli školáka, která není výběrová, její zisk je automatický, bez ohledu na jeho přání. Role školáka má svá pevná pravidla, ve škole je tak dítě vystaveno řadě očekávání. Nástupem do školy dítě na sebe nepřijímá jen roli školáka, ale současně přebírá i roli žáka a spolužáka.

5.2 Role žáka

Žák je role podřízená, která je institucionálně určena a jejíž obsah je předepsán školním řádem. V rámci této role dítě rozvíjí konkrétní schopnosti a dovednosti a to, jak tuto roli zvládne, předurčuje jeho budoucí uplatnění ve společnosti a také budoucí profesní roli. Ovlivňuje rovněž rozvoj sebehodnocení dítěte a volbu jeho dalších cílů.

Role žáka je v první řadě podřízená svému učiteli. Proto je pro dítě důležité, aby mu učitel poskytl podporu, jakou mělo v rodině. Dítě musí mít pocit jistoty a bezpečí. Často se stává, že děti svoji paní učitelku v 1. třídě přímo zbožňují. Pro děti je proto důležité, jak k nim učitelka přistupuje, protože i to může ovlivnit jejich práci ve škole a to buď kladně nebo záporně. Jestliže dítě není za své úspěchy náležitě oceněno od lidí, kteří jsou mu citově blízcí, pak i úspěch pro samotné dítě ztrácí význam.

5.3 Role spolužáka

Role spolužáka je rolí souřadnou. Vymezuje vztahy dětí, kteří navštěvují stejnou třídu a jsou přibližně stejného věku. V mladším školním věku mají spolužáci mnohem menší subjektivní význam než učitel, od středního školního věku je tomu naopak. Na počátku školní docházky je třída vnitřně nediferencovanou sociální skupinou. Jak uvádí Vágnerová (2000), kontakt s druhými dětmi je důležitý nejen kvůli rozvoji sociálních dovedností, osvojování sociálních rolí i vlastní sexuální identity, ale i z hlediska vývoje sebepojetí.

Ve vztahu ke spolužákům není dítě nijak zvýhodněno, nemá zde výlučné postavení, jaké má doma. Je členem skupiny se stejnými právy a povinnostmi, jako mají ostatní. Pro mladšího školáka je důležitý názor učitele na jednotlivé spolužáky. Ten je bez výhrad akceptován. Teprve postupně, s rozvojem kritičtějšího způsobu uvažování, začnou děti uvažovat samostatněji i o svých kamarádech.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Popis průzkumu a použité metody

Pro svůj průzkum jsem si vybrala děti z vesnické mateřské školy, které měly jít k zápisu, tedy děti ve věku od 5 do 7 let. V této mateřské škole jsem pracovala 1 rok, děti mne proto znaly a měly ke mě důvěru, z toho důvodu nedošlo k žádným problémům s navázáním kontaktu.

Podmínkou pro zařazení dětí do mého průzkumu byl věk dětí. Ve třídě, kde jsem výzkum realizovala toto kritérium splňovalo 19 dětí, z toho 11 chlapců a 8 dívek. Ve svém průzkumu jsem se zaměřila na děti, které mají problémy s chováním, s učením, případně zajímavou rodinnou anamnézu.

Pro realizaci svého průzkumu jsem si zvolila metodu rozhovoru. Rozhovor byl realizován v dopoledních hodinách, kdy děti ještě nebyly tolik unaveny a v místnosti, kterou děti dobře znají. V místnosti kde jsem byla s dítětem sama se nenacházelo nic, co by dítě při rozhovoru mohlo rušit. Vždy jsem dítě o rozhovor předem požádala, abych jej nevyrušila z jeho činnosti. Motivací pro děti bylo vytržení z běžného života v mateřské škole, ale i fakt, že si připadaly velmi důležité, když si se mnou povídaly o tak vážné věci jako je škola. Při rozhovoru jsem si odpovědi dětí zapisovala, pokud se v rozhovoru vyskytla otázka, které dítě nerozumělo, snažila jsem se jej k odpovědi navést pomocí různých možností, ne vždy se to však podařilo.

Děti mi sami z vlastní iniciativy nakreslily obrázky vztahující se k tématu „škola“. Proto jsem jejich díla zařadila do své práce a přiřadila je k výzkumu. Děti mi pak při rozhovoru popsaly, co který obrázek znázorňuje.

6.1 Charakteristika mateřské školy

Identifikační údaje

Typ MŠ: příspěvková organizace

s celodenní péčí

Stanovení kapacity: 60 dětí

Provozní doba: 6.30 - 15.45 hodin

Zřizovatel: obec Ptení

Personální zajištění: 4 kvalifikované učitelky

Charakteristika školy

Mateřská škola Ptení je umístěna ve dvoupatrové budově, která se nachází ve středu obce, v blízkosti základní školy. Zřizovatelem předškolního zařízení je obec Ptení. Děti jsou v mateřské škole rozděleny do dvou heterogenních tříd a to tak, že v 1. třídě je zapsáno 27 dětí a ve druhé třídě 26 dětí. Mateřskou školu nenavštěvují jen místní děti, ale i děti z okolních obcí - Zdětín, Ptenský Dvorek, Stínava a Holubice. Rodiče dětí z těchto okolních obcí mohou využít svoz dětí školním mikrobusem, ve kterém je zajištěn pedagogický dozor.

Materiálně technické podmínky

Místnosti je v obou podlažích shodně uspořádány - šatna, třída, herna, sociální zařízení a přípravná jídelna. Třídy jsou vybaveny nábytkem, který je uzpůsoben výšce a věku dětí. Hračky a veškeré pracovní materiály jsou umístěny ve třídách v dosahu dětí. V obou třídách je klavír, počítač, televizor, DVD přehrávač a hudební věž, které jsou využívány při plnění vzdělávacího programu. Stravování dětí je zajištěno z blízké školní jídelny ZŠ Ptení.

Odpoledne herna slouží i jako ložnice. Po obědě se v herně rozloží lehátka, která slouží k odpolednímu odpočinku dětí.

K budově mateřské školy těsně přiléhá zahrada vybavená velkým kruhovým pískovištěm, zahradními chatičkami, zahradním domkem k ukládání hraček pro venkovní účely, plastovou prolézací sestavou, dřevěným vláčkem, dvěma pružinovými houpadly a bludištěm z osázených lesních stromků.

6.2 Respondent č. 1

Anamnéza respondenta

Respondent č. 1 - Tomáš

Chlapec, 6 let a 5 měsíců. Chlapec žije v rodinném domku jen s matkou a starší 19-letou sestrou, která je hluchoněmá. Matka je dlouhodobě nezaměstnaná a na výchovu sama nestačí, proto někdy vypomáhá i její matka, chlapcova babička, která však bohužel bydlí 60 km

daleko. Otec o chlapce nejeví zájem. Matka chlapce pravidelně přivádí do mateřské školy až v průběhu řízených činností, z důvodu údajného každodenního zaspávání. Chlapec pak nemá dostatek času k raním hrám a setkání s kamarády, a proto často vyrušuje. Rád si hraje s legem, autíčky a dřevěnou farmou. V oblíbené má i výtvarné a pracovní činnosti. K dětem se však chová sobecky, bere jim hračky, ničí věci apod., pokud se dostane do konfliktu s dětmi nebo s dospělými, reaguje pláčem, vzteklým kopáním a boucháním kolem sebe. Chlapec měl odklad školní docházky z důvodu více nezralostí.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že chlapec už nějaké znalosti o číslech i psaní má, ale přesto se do školy těší, protože jej čeká spousta nových věcí. Má i představu o tom, jak se od sebe liší svět v mateřské škole od světa v základní škole. Ví, že pokud se bude pilně učit a poslouchat paní učitelku, bude pak na něj hodná i ona. Ze zápisu byl chlapec nadšený a nemohl se rychle rozhodnout, co se mu na něm líbilo nejvíce. Nakonec si vzpomněl, že měl seřadit kostky a spočítat mráčky na tabuli.

Obrázek chlapce znázorňuje jeho samotného, jak sedí v lavici a vlevo od něj stojí paní učitelka. Vpravo je nakreslena škola. V obrázku jsou použité veselé barvy, převládá růžová, která je pro kresbu chlapce netypická.

6.3 Respondent č. 2

Anamnéza respondenta

Respondent č. 2 – Jakub

Chlapec, 6 let a 9 měsíců. Chlapec je nejmladším dítětem v rodině. Ve společné domácnosti žije spolu se svými 4 bratry (22 - 15 let), matkou a otcem. O výchovu chlapce se stará matka, která je nezaměstnaná, otec pracuje v okresní nemocnici jako zřízenec. Jelikož se jedná o sociálně slabou rodinu, tak i inteligence chlapce velmi zaostává. Chlapec je klidnější povahy a velmi rád se zapojuje do hry s ostatními dětmi, kteří jej rádi přijímají mezi sebe právě pro jeho bezkonfliktnost. Chlapci se bohužel nikdo z rodičů příliš nevěnuje, a proto má problémy i se základními znalostmi, nerozezná barvy, nenapočítá do 10, nedokáže rozdělit slovo na slabiky, zaostává i v grafomotorice. Chlapec již měl odklad školní docházky z důvodu nedostatečné školní zralosti.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že chlapec už má nějaké povědomí, co se děti ve škole učí, zřejmě z vyprávění svých starších sourozenců. Chlapec se do školy těší hlavně na kamarády ze školky a na psaní. Jeho představa o škole je zatím zkreslená. Nedokáže si představit, v čem se liší život v mateřské škole od života ve škole. Jeho přáním je mít samé jedničky, a aby paní učitelka byla krásná a hodná. U zápisu se chlapci velmi líbilo, bohužel si však nepamatoval, co se od něj u zápisu očekávalo. Vzpomněl si jen na to, že měl přednést nějakou básničku.

Obrázek chlapce je spíše směsicí tmavších barev, pod nimiž jsou vidět obrysy auta, dítěte a domu. Podle chlapcova vyjádření je na obrázku on sám na cestě do školy. Podle znázornění nejde poznat, zda se chlapec na obrázku do školy těší, či nikoliv.

6.4 Respondent č.3

Anamnéza respondenta

Respondent č. 3 - Jonáš

Chlapec, 5 let a 5 měsíců. Chlapec žije v rodinném domě společně se svojí starší 14 - letou mírně postiženou sestrou, matkou, otcem, babičkou (matčinou matkou) a postiženou tetou (matčinou sestrou). Matka podniká ve zdravotnictví, proto většinu času tráví na cestách. Otec pracuje jako voják. O chlapce se proto převážně stará babička, která jej většinou vodí i odvádí z mateřské školy. Chlapec je náladový, nejraději si hraje s vojáčky, auty a podle jeho slov, doma tráví čas hraním her na počítači. Velmi rád kreslí a neustále se chodí ujišťovat, zda je obrázek skutečně hezký. Chlapec je v péči logopeda a i tam jej doprovází babička. Nerad se zapojuje do řízených činností a pokud se dostane do konfliktu s ostatními dětmi, reaguje pláčem a trucováním někde v koutku.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že chlapec má jen mírné znalosti o životě ve škole. Podle jeho odpovědí je patrné, že jej škola zatím vůbec neláká. Jeho hlavním bodem zájmu jsou stále hračky. Jelikož jsem byla u zápisu přítomna, viděla jsem, že se chlapec k zápisu dostavil, ale s velkým křikem běhal po chodbě a do třídy ani nenahlédl. Nepomohla ani výchovná poradkyně, která byla také u zápisu přítomna. Chlapec s velkým křikem a boucháním do všeho co měl po ruce, školu opustil.

Na obrázku je vidět, že chlapec nakreslil sám sebe, jak jde do školy a v ruce drží tašku. Při kreslení chlapec použil více barev, a tudíž obrázek působí hezkým dojmem.

6.5. Respondent č.4

Anamnéza respondenta

Respondent č. 4 - Karolína

Dívka, 5 let a 8 měsíců. Dívka je jedináček. Žije se svými rodiči ve velkém rodinném domě společně s prarodiči (rodiče matky), strýcem (bratr matky) a jeho přítelkyní. Matka i babička jsou učitelky na základní škole, proto se snaží dívku co nejlépe připravit na školu. Otec pracuje v rádiu jako zvukový technik. Dívka ráda kreslí a je velmi bystrá a pohotová při řízených činnostech. Z hraček má nejraději maňásky a pro ostatní děti ráda vymýšlí pohádková představení. Dívka je vůči ostatním dětem velmi přátelská, ale bohužel snadno ovlivnitelná.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že dívka už ví, jak to ve škole „chodí“. Dokázala vysvětlit jak slovo „spolužák“, tak i slovo „vyučování“. Vzhledem k tomu, že maminka i babička dívky jsou pedagožky, je dívka na školu patřičně připravena. Nejvíce se těší na psaní čísel. Dívka má také přehled o tom, jaký rozdíl mezi mateřskou a základní školou. Podle dívčiných představ bude její nová paní učitelka krásná a hodná. Dívce se u zápisu líbilo a nadšená byla z počítání kostek.

Na obrázku dívka znázornila svoji budoucí třídu a sebe, jak sedí v lavici a před sebou má sešit. Dívka se na obrázku usmívá a celý obrázek působí velmi veselým dojmem. Dívka se dokonce zvládla sama podepsat.

6.6. Respondent č.5

Anamnéza respondenta

Respondent č. 5 - Marie

Dívka, 5 let a 2 měsíce. Dívka je starším ze dvou dětí. Se svým mladším 2-letým bratrem, matkou a otcem žije v rodinném domku. Dívka je ve vztahu k dospělým plachá, ale mezi ostatními dětmi se chová rázně. Její nejlepší kamarádkou je respondent č. 4, veškerou činnost dělají společně a stejně, např. kreslí stejné obrázky, sní stejné množství jídla, nosí podobné oblečení. I když je dívka mladšího věku, rodiče (převážně matka) si přejí, aby nastoupila do první třídy právě společně se svojí nejlepší kamarádkou, proto se jí snaží na školu dobře připravit. Dívka ráda vypracovává pracovní listy a aktivně se zapojuje i v řízených činnostech. Z hraček má nejraději panenky a vyšívací tabulku.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že dívka moc velkou představu o škole nemá, ale už se do ní těší. Ví, že se děti ve škole učí, ale nedokáže přesněji formulovat co se učí. Ona sama se nejvíce těší na matematiku. Dívka si představuje, že její nová paní učitelka bude hodná. Na školu se zatím nijak nepřipravuje, ale u zápisu se jí líbilo. Bohužel si však nemohla vzpomenout na to, co po ní bylo u zápisu požadováno. Vzpomněla si jen na básničku o zajíčkovi, kterou paní učitelce u zápisu recitovala.

Dívka nakreslila samu sebe při cestě do školy. Vpravo je samotná dívka s taškou v ruce, vlevo obrázku je nakreslena škola. Na obloze svítí sluníčko, které se stejně jako dívenka na obrázku usmívá. Obrázek působí velmi optimisticky. Dívka si svůj obrázek i sama podepsala.

6.7. Respondent č.6

Anamnéza respondenta

Respondent č. 6 - Vendula

Dívka, 6 let a 3 měsíce. Dívka žije v panelovém domě ve společné domácnosti s mladší 1,5 roční sestrou, matkou a otcem. Jelikož je matka na mateřské dovolené, stará se o výchovu dívky převážně ona. Otec pracuje jako mistr v dřevařské výrobě. Dívka bývá často nemocná, proto mateřskou školu navštěvuje velmi málo. Pokud však mateřskou školu navštíví, nejraději

si hraje s domečkem pro panenky, v obchůdku nebo v kuchyňce. Dívka má klidnou a bezkonfliktní povahu, a proto je mezi ostatními dětmi oblíbená, převážně mezi těmi mladšími. Ráda kreslí a vypracovává pracovní listy, je velmi pečlivá, ale bohužel také pomalá, vždy skončí s prací úplně poslední nebo ji nestihne dokončit vůbec a musí se k ní vracet později. Dívka měla odklad školní docházky z důvodu nezralosti.

Údaje získané rozhovorem

Z rozhovoru je patrné, že se dívka na školu postupně připravuje. Dívka se do školy těší, neformulovala však blíže na co se do školy těší nejvíce. Paní učitelku si představuje stejně tak hodnou a krásnou, jakou má v mateřské škole. O rozdílu mezi mateřskou a základní školou má dívka správnou představu. Zápis ve škole se jí moc líbil, vzpomněla si, že měla poznat obrázky s ovocem.

Dívka na obrázku nakreslila samu sebe, při počítání. Dívka sedí v lavici a dívá se na tabuli, na které jsou vidět číslice 2 a 1. Dívka se na kresbě usmívá, tudíž je vidět, že ji počítání baví.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Jejím předmětem bylo zkoumat, jakou představu má předškolní dítě o škole, o dění v ní a o svojí budoucí roli žáka, a proto bylo v teoretické části podrobně rozebráno vývojové období předškolního a mladšího školního věku. Byla zde, mimo jiné, popsána grafomotorika, kresba, řeč, myšlení a vnímání dítěte, které úzce souvisí s přípravou dítěte na školu dítěte

i s úspěchem dítěte ve škole. V praktické části jsem popsala proces získávání dat a provedla jejich interpretaci. Z výsledků šetření vyplývá, že děti svoje představy odvozují od konkrétních situací a věcí, se kterými se měly možnost setkat. Do školy se děti těší, neuvědomují si však ještě všechny skutečnosti, které jsou se školou spojené. Nejvýraznějším vlivem pro formování představ o škole byl osobní zážitek. Děti, které byly u zápisu, se těší na školu, na novou třídu a paní učitelku, kterou už viděly. Těší se také na roli školáka, které připisují hlavně větší vážnost než mají ony samy nyní. Děti tuší, že budou muset ve škole respektovat určitá pravidla. Žádné z nich ale není připraveno na neúspěch.

Do budoucna by bylo zajímavé provést výzkum se stejnými dětmi a porovnat, jak se naplnila jejich očekávání a zda se ještě stále do školy těší.

Na základě výsledků výzkumu lze pro praxi doporučit pedagogům mateřských a základních škol, aby mezi sebou co nejvíce spolupracovali. Návštěva školy, spojená s ukázkovou hodinou, kde mohou děti vidět jakým způsobem probíhá výuka, pomůže dětem lépe zvládnout nástup do 1. třídy.

Seznam pramenů a literatury

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky: Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno : Computer Press, 2006. ISBN: 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: Co by mělo dítě umět před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN: 978-80-251-2569-4

BENÍŠKOVÁ, T. *První třídou bez pláče*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN: 978-80-247-1906-1

BIHELEROVÁ, M. a kol. *Když se řekne škola*. Horní Moštěnice: Katos, 2007. ISBN: 80-86247-79-1

DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-449-4

EBBERT, B. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN: 978-80-251-3545-7

Encyklopedie předškoláka, Všechno co musím vědět než půjdu do školy. Praha: Svojtka, 2007. ISBN: 978-80-256-0095-5

JANOUCHOVÁ, K. *Život dítěte*. Nakladatelství Akropolis, 2008. ISBN: 978-80-86903-84-2

KLÉGROVÁ, J. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN: 80-204-1020-1

KOŤÁTKOVÁ, D. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN: 978-80-247-1568-1

KREISLEROVÁ, Z. *Krok za krokem 1. třídou*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN: 978-80-247-2030-8

KROPÁČKOVÁ, J. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-359-8

KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN: 978-80-247-3246-6

KUTÁLKOVÁ, D. *První třídou bez problémů: Jak usnadnit výuku čtení, psaní a počítání*. Praha: Makropulos, 2000. ISBN- 80-86003-36-1

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN: 80-7169-195-X

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1995. ISBN: 80-7178-058-8

MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN: 80-247-0870-1

MLČÁK, Z. *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele*. Ostrava : Scholaforum, 1996. ISBN: 80-86058-05-0.

OPRAVILOVÁ, E. *Dítě si hraje a poznává svět*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. ISBN - neuvedeno

PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 1997. ISBN: 80-7178-146-0

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN: 80-7178-029-4

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004. ISBN: 80-87000-00-5

RENDLOVÁ, H. *Šimon půjde do školy*. Praha: Portál, 1995. ISBN: 80-7178-046-4

RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada, 1993. ISBN: 80-7169-032-5

SVOBODA, M. a kol. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-542-8

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-308-0

VERECKÁ, N. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN: 80-7106-474-2

vyhláška č. 43/2006 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

WOOLFSON, R. C. *Bystré dítě předškolák*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN: 80-7360-002-1

zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

<http://www.vemeste.cz/2011/04/mladsi-skolni-vek/>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovory respondentů

Příloha č. 2: Obrázky respondentů

Příloha 1

Rozhovory respondentů

Respondent č. 1 - Tomáš

1. Těšíš se do školy a proč?

Jo, protože tam budu psát a číst a už to budu umět.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Budu jenom číst a psát a nebudu si už hrát.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školák ?

Že budu mít takhle (ukazuje na prstech 7).

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Musí pořád číst a psát.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Jo a nejvíc paní učitelku.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Bude mít černý vlasy a když něco udělám dobře, tak na mě bude hodná.

7. Víš co znamená slovo „spolužák?“

To znamená, že jsme kamarádi. To slovo se podobá Jirkovi Žalákovi (kamarád mateřské školy).

8. Víš co znamená slovo „vyučování?“

Aby jsme se furt učili.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

Ano.

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Jedničky.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

Psaní, čtení a čísla a já už čísla skoro umím.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Číst a psát, abych už si mohl sám číst knížky.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Ve škole se nechodí po obědě spát.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

Mám doma sešit Harry Potter - dělám tam úkoly a čísla s babičkou.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

Hodně, nejvíc se mi líbilo určovat tvary. Paní učitelka taky po mě chtěla ať seřadím kostky a ať spočítám na tabuli mráčky.

Respondent č. 2 – Jakub

1. Těšíš se do školy a proč?

Jo, protože tam budu mít všechny kamarády, kteří byli ve školce.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Nevím.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školák ?

Že už budu velký chlapec.

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Učit se.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Poslouchat musím pořád a je jedno kam chodím.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Bude krásná a hodná.

7. Víš co znamená slovo „spolužák“?

Ne.

8. Víš co znamená slovo „vyučování“?

Učení.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

Ano.

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Jedničky s hvězdičkou.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

Angličtinu, číst a psát.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Psaní.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Nevím.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

Ani ne, někdy si dělám úkoly do sešitu.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

Moc, musel jsem přednášet básničku.

Respondent č. 3 - Jonáš

1. Těšíš se do školy a proč?

Hm, proto.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Jo, ale nevím.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školák?

Budu už velkej.

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Psát.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Jo, ale nevím proč.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Nevím.

7. Víš co znamená slovo „spolužák“?

Ne.

8. Víš co znamená slovo „vyučování“?

Taky nevím.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

(Kýve hlavou na souhlas).

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Jedničky.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

Číslo a psát čísla až do stovky.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Nevím asi nic.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Je to jiné, ale nevím jak.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

Ještě ne.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

Ne. (U zápisu křičel, schovával se pod lavicemi a nakonec s křikem utekl).

Respondent č. 4 - Karolína

1. Těšíš se do školy a proč?

Jo, protože tam bude se mnou Maruška.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Já si myslím že jo, budu se muset učit.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školačka?

Nevím, asi vyrostu.

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Učit se a dělat abecedu.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Jo, protože by se jinak doma zlobili.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Já myslím, že bude hezká jako maminka a možná i hodná, na mě ale nevím.

7. Víš co znamená slovo „spolužák“?

Že děti chodí do školy.

8. Víš co znamená slovo „vyučování“?

Že se musíme učit.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

Jo, budu muset.

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Nevím, asi jedničky.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

Musí se tam psát čísla na tabulce.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Asi abeceda.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Ve školce nepíšeme a ve škole se to naučím.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

Počítám doma s maminkou.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

Líbilo, paní učitelka chtěla, abych stavěla kostičky a pak je spočítala.

Respondent č. 5 - Marie

1. Těšíš se do školy a proč ?

Jo, protože budu mít novou aktovku.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Budu muset dělat úkoly.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školačka?

Budu mít batoh.

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Musí se učit.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Jo.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Bude hodná.

7. Víš co znamená slovo „spolužák“?

Ne.

8. Víš co znamená slovo „vyučování“?

Že se půjdeme učit.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

Ano.

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Jedničky.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

Nevím.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Matematika.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Ve školce si hrajeme, ale ve škole už se budeme jenom učit.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

Ne.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

Dobře. Na co se mě paní učitelka ptala si už nevzpomenu, ale říkala jsem básničku o zajíčkovi.

Respondent č. 6 - Vendula

1. Těšíš se do školy a proč?

Jo, protože se tam něco dozvím. Budu pak umět psát a číst.

2. Myslíš si, že se něco změní až začneš chodit do školy?

Budu muset psát úkoly.

3. Jak ostatní poznají, že už je z tebe školačka?

Že už budu vyšší a budu mít školácký batoh.

4. Co si myslíš, že musí žáci dělat?

Číst, psát úkoly.

5. Myslíš si, že budeš muset víc poslouchat?

Jo.

6. Jak si představuješ, že bude vypadat paní učitelka ve škole?

Bude krásná jako naše paní učitelka ve školce a taky tak hodná.

7. Víš co znamená slovo „spolužák“?

Že se všichni musí mít rádi.

8. Víš co znamená slovo „vyučování“?

Ne.

9. Budeš se ve škole pilně učit?

Asi jo.

10. Jaké si myslíš, že budeš dostávat ve škole známky?

Nevím, asi jedničky nebo dvojky.

11. Co si myslíš, že se děti ve škole učí?

O zvířátkách a o přírodě.

12. Co si myslíš, že tě bude ve škole nejvíc bavit?

Všechno učení.

13. V čem si myslíš, že to bude ve škole jiné než ve školce?

Ve škole se musíme při mluvení přihlásit.

14. Připravuje tě už doma někdo na školu? Jak?

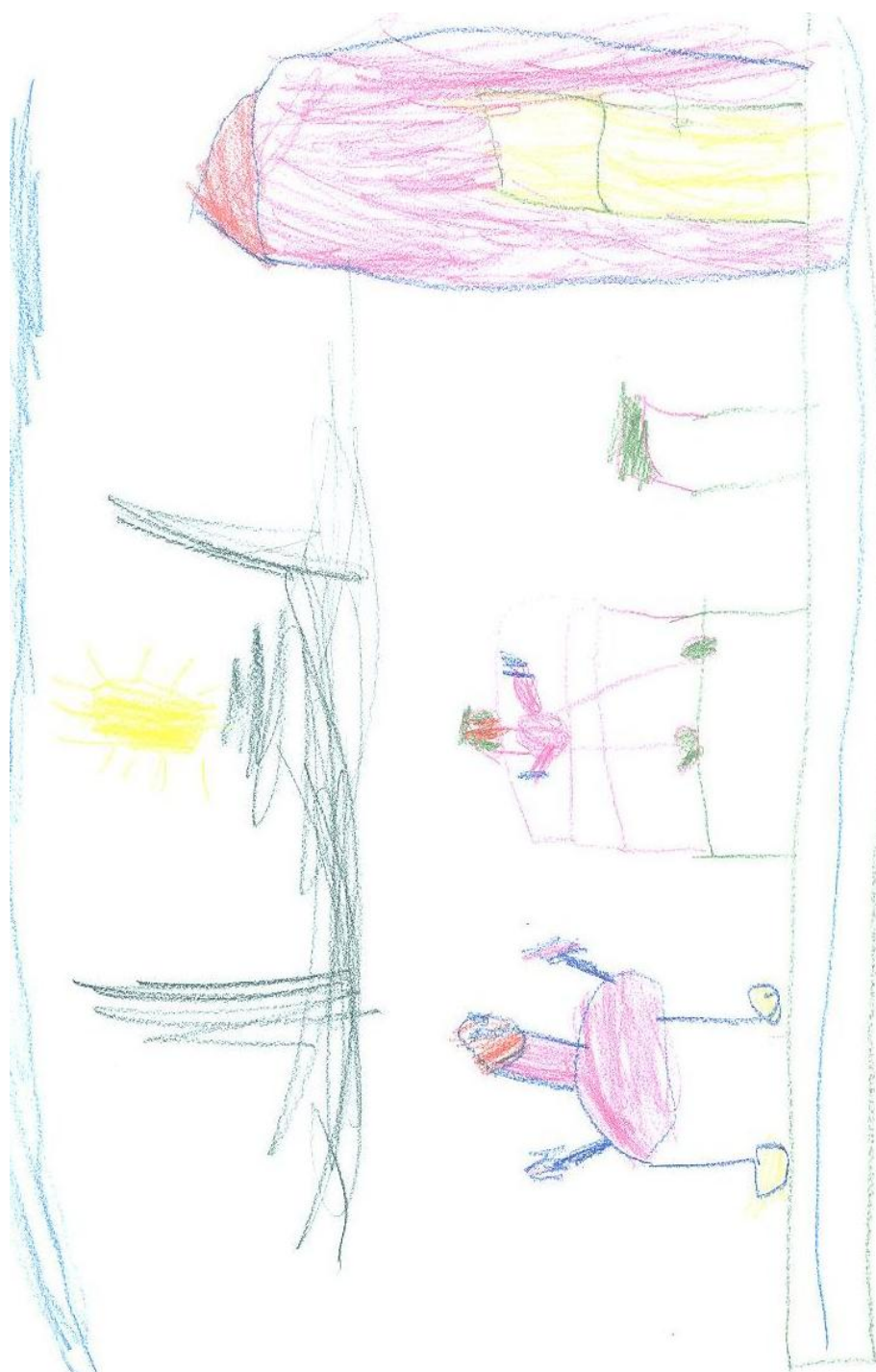
S maminkou a tatínkem se učím z knížky kde jsou úkoly.

15. Jak se ti líbilo u zápisu? Pamatuješ si, na co se tě paní učitelka ptala?

U zápisu to bylo fajn, paní učitelka chtěla, ať poznám ovoce.

Příloha č. 2

Obrázky respondentů

Kresba respondenta č. 1: Chlapec v lavici, vlevo stojí paní učitelka, vpravo je škola.

Kresba respondenta č.2: Chlapec při cestě do školy.

Kresba respondenta č. 3: Chlapec se školní taškou.

Kresba respondenta č.4: Dívka sedící v lavici.

Kresba respondenta č.5: Dívka jde do školy, vlevo je budova školy.

Kresba respondenta č.6: Dívka sedí v lavici v hodině matematiky.